

VYSKUPAS JUSTINAS STAUGAITIS

(1866-1943)

Ne kaip eilinis visuomenininkas mums yra žinomas Justinas Staugaitis. Jis juk buvo katalikiškosios Lietuvos vadovaujantis eilėse. Jis buvo sumanus kultūrininkas, diplomatiškas politikas, Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo akto signataras, publicistinis ir beletristinis rašytojas, teologinis apologetas, veiklus kunigas ir ryžtingas vyskupas.

1. Justinas Staugaitis gimė 1866 m. lapkričio m. 14 d. Tupikų kaime, Naumiesio parapijoje, Šakių apskr. (Nuo 1917 metų jo gimtinė priklauso Žvirgždaičių parapijai ir valsčiui). Jotvikiškas buvo prieš Nenuopelį. Todėl rašydamas, ypač laikraščiuose, mągdavo vadintis Panenupiu. Mokėsi Naumiestyje, Marijampolės gimnazijoje ir Seinų kunigų seminarijoje, kuri baigė 1890 m. Tada 1890 metų birželio m. 24 dieną šviesas kunigu. Dirbo keliose parapijose. Tik po Kunigystės šventim jis kur laik vikaravo Džukijoje. Paskui jis pateko Lenkij ir Varšuvoje išbuvo 10 metų : 4 metus vikaru prieš šv. Aleksandro bažnyčios ir apie 6 metus gimnazijos kapelionu. Jam grįžus 1905 metais Lietuvon, jis buvo paskirtas Marijampolės vikaro pareigoms. 1906 metų vasarą paskirtas kurti Lekišio parapijas, kurioje klebonavo ligi 1909 m. Iš Lekišio buvo pakviestas Seinus redaguoti Vadovo, kur kruopščiai tvarkė beveik ketverius metus. Paskui ketverius metus klebonavo Pakuonyje. Iš Pakuonio 1917 metais buvo išskeltas klebonauti Aukštojoje Panemunėje. Čia jis buvo paskirtas Marijampolės dekanu ir pakeltas prelatu. A. Panemunėje išbuvo ligi paskyrimo Telšiu vyskupu 1926 m. balandžio m. 4 d. Vyskupu konsekruotas 1926 m. balandžio m. 25 d. Telšiu vyskupij jis suorganizavo ir sumaniai bei ryžtingai valdė ligi savo mirties 1943 m. liepos m. 8 d. (plg. *Lietuvos Albumas*, 397-398 psl., ir *Lietuvių Beletristikos Antologija*, 1957 m., 179 psl.).

2. Nuo patios pradžios savo kunigavimo J. Staugaitis nesitenkino tik grynai religine veikla, bet griebėsi dar kultūrinis ir labdaros darbais. Jis matė tikrai reikalą šviesti žmones, ruošiant paskaitas, vaidinimus, steigiant knygyklus ir mokyklas. Jo jautri širdis atjautė vargstančią likimą ; jis stengėsi mažinti jų vargą

vairiais labdaros darbais, ypač seneliams ir našlaičiams prieglaudų steigimu bei palaikymu. Jis suprato, kad tokie kultūriniai ir labdaros darbai patys vienas negali pilnai atlikti. Štai kodėl tiems uždaviniams vykdyti 1906 metų pradžioje jis steigė Marijampolje *Žiburio draugiją*. Draugijos skyriai greitai plito Suvalkijoje. Po 3-4 metų, galima sakyti, nebuvo Seinų vyskupijoje tokios lietuviškos parapijos, kurioje nebūtų buvę *Žiburio* knygyno ar senelių prieglaudų. B. Damasgi vyskupu, jis tokius kultūrinis darbus Telšiu diecezijoje atliko dar efektyviau ir ryžtingiau. Savo kultūrinis ir religiniams darbams propaguoti bei palaikyti vysk. Staugaitis sumanė leisti savaitraštį *Žemaičiai ir Prietelė*. Teisingai tad kun. Dr. Kazimieras Ruibys teigia, kad vysk. Staugaitis vardas žemaičių kultūros istorijoje liks neišdildomas (plg. *Draugas*, 1953.VIII. 1., 4 psl.).

3. Kai mūsų tautai reikėjo siekti nepriklausomybės, kun. Staugaitis stėjo ir politiniame darbe. Besikuriant 1917 metais Lietuvos Tarybai, jis buvo išrinktas jos nariu, 1918 metų sausio mėnesio — jos vicepirmininku, ir 1918 m. vasario mėn. 16 d. kartu su kitais nariais pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo aktą. Jis buvo nuo Krikščionių demokratų Steigiamajam Seimui, kurio jis buvo vicepirmininku. Vėlesniame Seime jis buvo pirmininku. B. Damas Taryboje ir Seime, jis, kaip geras diplomatas, buvo kelis kartus deleguojamas užsien Lietuvos politikos reikalais. Lietuvai jis dirbo atsidėjus, nes jis jį mylėjo. Jos gerovei pinosė ligi savo gyvenimo galo. Ir mirdamas jis mąstė apie mūsų tautą ir viską, kas likim ir meldė Dievą jai globos. Paskutiniai jo žodžiai buvo: « Dieve, neapleisk Lietuvos ».

4. Savo religine ir kultūrine veikla J. Staugaitis buvo takingas ne tik siaurai aplinkai, kurioje jis pats gyveno, bet ir visiems Lietuvos žmonėms. Jei jis negalėjo visiems kalbėti gyvu žodžiu, tai juos pasiekė savo raštais.

J. Staugaitis rašė vairiomis progomis. Rašydavo dažniausiai slapyvardžiais: Meškus, Panenupis, Kun. Mš., X. Periodiniame spaudoje rašė visuomeniniais, teologiniais apologetiniais ir kitokiais klausimais. Rašė jo, dar klierikas B. Damas, Tiltas *Švies*. Vėliau jo straipsniai buvo *Šaltinyje, Viltyje, Vadove, Spindulyje* ir kituose laikraščiuose. Redaguodamas *Vadov*, didesnį jo dalį pats prirašydavo; Panenupio vardu leido *Vadovo* skyrius *Pirmieji Žiedai*, kuriame išimtinai pats vienas polemizavo su visokiems pažiūriais ir kairiaisiais.

Atskirai yra išleisti šiuos veikalus: *Trumpa Katalikų Bažnyčios istorija, Argi ji kalta Bažnyčia?, Jaunimo idealas* — pamokslai mokiniais, *Katalik tikėjimas ir jo priešai, Darbininkų klausimas Tiesių Keliu* (3 tomai). Liko nespausdinta: apysaka *Tarp jausm*

ir *pareigos* (rankrašio apie 170 psl.) ir domas *Atsiminimai* (4 tomai), kur plačiai aprašoma Seinų kunigų seminarija, apibudinami tos seminarijos profesoriai, taip pat paliejami vairs vlesni Lietuvos gyvenimo vykliai.

Daug J. Staugaičio straipsniai yra publicistinio pobūdžio, nes jais jis gvildena kasdieninio gyvenimo iškeltus klausimus. Tačiau, atsižvelgiant į jo raštų darymą, reikia teigti, kad dauguma jo raštų yra polemiko pobūdžio apologetika. Ir už tokius jo apologetinius raštus V. D. Universiteto Teologijos-Filosofijos fakultetas pripažino jam teologijos licenciato laipsnį. Jei jį tad negalima pavadinti sisteminiu teologu, tai tikriausiai jis buvo teologinis apologetas.

Dėl savo trijų tomų veikalų *Tiesių Keliu*, išleisto 1934-1935 m. J. Gintauto slapyvardžiu, vyskupas Staugaitis pateko beletristini rašytojų eilėje. Jame, kaip antai Putino romanui Altieri šešelyje, vaizduojamas turinio pašaukimu kunigus Juozo Sauliaus gyvenimas, apimantis klierikavimą, vikaravimą ir klebonavimą metus.

Savo raštuose J. Staugaitis sugebėjo mintis reikšti logiškai ir aiškiai bei visiems lengvai suprantamu būdu. Vengiant svetimybės, atseit, nevisiems suprantamą žodžių ir posakių. Skaityti tad jo raštai galima lengvai be didesnių protinių tampos.

5. Dar žodis apie J. Staugaičio būdą. Jau sumintam kunigui K. Ruibio žodžiais tariant, «iš išorės vysk. Staugaitis atrodė šaltas ir oficialus, tačiau arčiau pažinusių žinojo, kad jis turi kokią neklastingą širdį ir be galo jautri» (plg. c. v.). Jis atjaut vargstančiuosius; buvo atlaidus nusikaltėliams.

Savo kultūrinėje ir mokslinėje veikloje jis buvo būdingas tuo, kad, nesivaikydamas jokių teorijų, dar ir rašė tai, kas praktiškai buvo ne tik reikalinga, bet tiesiog būtina. Būtina mums buvo gintis nuo bedievybės antplūdžio, jis ir rašė apologetinio pobūdžio straipsnius bei veikalus. Būtina buvo Lietuvai siekti nepriklausomybės, jis ir jo politinis darbas. Būtina mums buvo savos mokyklos, žmonėms knygos, Telšiš diecezijai kunigų seminarija, jis ir parpino tai visa.

Savo sumanymuose jis buvo ryžtingas ir, kartais pasiryžęs, moko juos sumanymus tvirtai vykdyti. Atrodo, J. Staugaitis tiksliai apibūdina jo veikalų antraštę *Tiesių Keliu*. Visoje savo kultūrinėje, kunigiškoje ir vyskupiškoje veikloje, syk pažinusių kelių, visur ir visada tvirtai jis jį laikėsi, neiškrypdamas iš jo vieną, ne kitą pusę. Ir taip tvirtai eidamas savo pasirinktuju tiesių keliu, vyskupas J. Staugaitis padarė daug gero Telšiš diecezijai ir visai katalikiškai Lietuvai.

Kun. Pranas Manelis

Belmont. California